

# fra mine Hverdage med heste

**Jeg vil gerne dele denne historie med andre hesteejere. Den fortæller om, hvordan et mindre tilsyneladende ubetydeligt kolikanfald kan være medvirkende årsag til, at hestens liv kommer i fare. Når vi oplever, at vores dejlige hest får ondt i maven eller bliver syg, kan vi nemlig let få en følelse af at stå med håret i postkassen og måske ikke ane vores levende råd.**

Vi ved i forvejen udmærket, at når vi har et dyr, følger der bekymring, sorg og smerte med, såvel som rigtig mange glæder. Men når vores hest alligevel rammes af sygdom eller en skade - kan vi ikke undgå disse tanker: *Hvorfor skal det lige ske for min hest?*

Jeg har ofte stillet mig selv den slags spørgsmål - og hver gang er jeg blevet en hel del klogere.

Kan du huske den lange vinter, vi har haft 2009/2010? Kan du huske, hvor meget sneen dækkede det danske land? Kan du huske, hvordan frosten bed, og chill-effekten tog magten, når vinden blæste?

Da foråret 2010 endelig var undervejs, et par dage ind i april, lå der endnu en tyk kappe af is, der dækkede jorden på vores markarealer omkring gården. Her hører en snes islandske heste til, og de nyder altid en kold vinter med

***Kolik er vel noget, som alle vi hesteejere tænker på med rædsel, og vi håber hver især: "Bare det ikke sker for min hest" Kolik kan være en kick-start til det allerværste, der kan overgå hesten og os selv. At hesten udvikler tarmslyng og lider en meget smertefuld død. I bedste fald går hesten lidt rundt, viser tegn på ubehag, kommer af med lidt luft og er sig selv igen, efter en halv times tid. Men mellem disse to yderpunkter kan alt ske.***

sne og is. De leger og tumler rundt til stor fornøjelse, ikke kun for dem selv, men også for os, der ser på. Hestene tripper forsigtigt afsted for at tilpasse deres løben, når der ligger tyk is alle steder. Hestens vinterhuld og tykke pels isolerer og beskytter den godt mod kulde og vind.

## **Kolik**

Kolikanfald er en fælles betegnelse for smerter i tarmsystemet. Disse kolikanfald kan være forårsaget af forskellige forudgående hændelser, der generelt har noget at gøre med det, hesten har spist. Det kan være foderskift, for meget græs eller forkert græs. Det kan også være sand eller jord, der er fulgt med indenbords, hvis hesten har forsøgt at spise af i forvejen nedbidt græs. Så er der koliksmarter forårsaget af planter, der udvikler toksiner, altså giftstoffer, i hestens mave. Det kan være dårligt hør, wrap-hør eller ensilage, der er synderen, som skaber ubalance i tarmfloraen. Der er rigtig mange veje til at hestens sarte fordøjelsessystem bliver påvirket i negativ retning, og en del indirekte årsager, som enhver hesteejer bør kende til. Og selv om vi gør alt det, vi ved, der skal til, for at undgå at hesten får bøvl med maven, så kan det ske alligevel.

Nede på vinterfolden står to foder-rundeller, hvor hestene har fri adgang til hør om dagen. Om natten bliver hestene, vinteren igennem, lukket ind på stald om natten, hvor de har et tørt og lunt leje på hørstrøelse. Det er en herlig oplevelse at se heste springe rundt og lege udenfor i deres rette element, men ligeså herligt ser det ud, når der i de sene aftentimer åbnes for adgang hjem til stalden. Og hele flokken skynder sig ind i stalden, småvrinskende imens de lægger sig til rette på deres hør-madras, nogen ruller sig og bliver liggende, andre har et andet mønster og vil hellere stå op så længe, der er mennesker til stede i stalden.

Men tilbage til starten af april - et tidspunkt, hvor islandske heste egentlig ikke skulle være på stald mere, for de har gode læhuse på foldene. Der var frosten stadig både i og ovenpå jorden, og boksene stod endnu med strøelse i bunden, så hestene kunne komme ind, hvis de skulle få lyst.



Det var ikke hver nat, men måske hver tredje nat, de søgte til lågen, hvor de ventede på, at der kom nogen for at lukke op, så de kunne gå hjem.

#### **En almindelig og helt ualmindelig dag i april**

Solen havde været lidt fremme det ene øjeblik og spåede 'endeligt forår', og det næste øjeblik var vinden bidende kold og solen væk. Jeg havde været stalden, arbejdet og undervist hele formiddagen. Min arbejdsdag skulle til at slutte; jeg manglede bare lidt kontorarbejde. Jeg glædede mig til at skulle holde fri i denne weekend, og det var også hestens fri-weekend. Jeg tog et brusebad, hoppede i rent behageligt 'slappe-af-tøj' og gik ind på kontoret for at færdiggøre mit arbejde der. Mit blik faldt automatisk ud af vinduet og på parkeringspladsen foran stalden.

Dér foran lågen stod en af mine heste. Jeg tænkte, at det var temmelig underligt, for foldene de ligger bagved stalden i en helt anden retning. Der måtte være noget helt galt, og jeg var urolig for, om der stod et led åbent dernede. Jeg stak i træsko, greb en trøje i farten, og løb ud af bagdøren op til stalden. Her fandt jeg en ældre hest fra flokken, en vallak på 23 år, stående foran lågen. Hesten rystede så kraftigt, at den næsten ikke kunne holde sig oprejst. Jeg flåede lågen op: 'Vil du ind?' Hesten vaklede af sig selv fremad og nåede hen til den bageste boks, hans egen boks, og da jeg åbnede derind, gik han direkte ind og smed sig ned.

#### **Kulde**

Som det allerførste hentede jeg et termometer og stak i rumpen på ham. Pokkers, det viste 34 grader, så jeg måtte finde et andet, for dét her duede ikke, tænkte jeg. Men det andet termometer viste også 34 grader. Jeg snuppede min mobiltelefon og ringede til dyrlægen. 'Det haster', sagde jeg, 'Jeg har en hest, der er kraftig nedkølet, termometeret viser 34 grader'. Jeg fandt først ét fleece-dækken frem, så ét mere og til sidst var hesten pakket ind i hele fire af slagsen (det er paradoksalt, at sådan et dækken går under betegnelsen sveddækken!). Det skulle gå stærkt, så alt gang foregik i løb. Jeg hev tre poser hørstrøelse frem og tømte indholdet ind i boksen omkring hesten. Til orientering må jeg fortælle, at min stald er en 'udestald', dvs. boks-moduler der er bygget sammen til en stald med bokse og løsdrift, og der er kun få temperaturgrader til forskel fra ude til inde – altså en kølig stald.

Jeg gik i gang med at massere hesten overalt for at varme hans lille krop. Men det var foruroligende, så stille hesten lå. Han sukke og lagde sit hoved fladt ned på siden. Jeg arbejdede på højtryk, imens jeg ønskede, at jeg kunne give ham alt min egen krops varme igennem mine hænder. Der gik højst 10 minutter, så var dyrlægen på pletten, og forsøgte at undersøge hesten. Den lå ned og ville ikke rejse sig. Selvom det var en ganske velopdraget hest, vi stod med, der ellers altid forsøgte at tilfredsstille et ønske fra mennesket. Alene dét fortalte om,

vor skidt det stod til med den gamle dreng. Jeg forklarede ganske kort, hvad jeg vidste, der var sket: At hesten var brudt ud af indhegningen nede på folden og var gået hele vejen hjem til stalden, hvor den ikke kunne komme ind gennem den lukkede låge. Hesten havde stået foran lågen og ventet på mig, måske i en halv time, måske i en hel. Der var dog et tydeligt smeltemærke i sneen og isen efter at hesten havde været nede og ligge, og nu var den frygtelig kold. Den havde umiddelbart ingen tegn på koliksmarter, men i stedet mavekrampe som jo kan være koliksmarter, eller kan være mavekrampe udløst af nedkølingen). Jeg kender hesten så godt og dens normale mavetarmfunktion, så derfor ved jeg præcist, hvad der skal til, for at den får diarré, ondt osv. Der var ingen tegn på forstoppelse, forgiftning, diarre, luft eller lignende.

### Snart farvel?

Det vigtigste lige nu var den kraftige underafkøling. Hestens ekstremiteter (mule, ører, ben, koder) var iskolde. Den var kold på halsen, over krydset, lårene, maven – ja, alle steder. Et tegn på, at kroppen reagerede per overlevelse ved at sende varme via blodet ind til hjertet og holde på den smule varme dér. Hesten reagerede stort set ikke på noget som helst, den rystede voldsomt, lå bare ned og så ud som om, den havde givet op. Dyrlægen ville give hesten noget at slappe af på i tilfælde af, den havde smerter, men det var svært at finde en åre at stikke i. Det var som om, alt blod var forsvundet.

Endelig! – kanylespiden lavede et lille hul, der dryppede blod på dyrlægens hånd, og hun så forskrækket på mig og sagde: 'Det har jeg aldrig oplevet før, selv blodet er iskoldt!' Vi snakkede lidt om, hvad der var ved at ske med hesten. Om den i virkeligheden var parat til at dø nu, om det blot var et spørgsmål om de sidste timer.

I enighed og forståelse lod vi den videre 'behandling' af hesten være en kombination af mit eget kendskab til hesten, dens egen vilje og evne til at overleve – eller til at give op og dø. Den havde trods alt levet i et kvart hundrede år, havde haft et godt liv, og måske det var nu! Jeg kunne forsøge mig med kuldslået vand og 'hvad som helst' i små bidder og se tiden an ...

Inden dyrlægen sagde farvel, aftalte vi, at jeg kunne ringe hjem til hende i løbet af den fredag aften, hvis tingene blev forværret, og jeg mente at have

brug for yderligere dyrlægehjælp. Samtidig var vi enige om, at der var stor sandsynlighed for, at hesten ville dø af sig selv, stille og roligt, så det blev måske alligevel ikke nødvendigt at ringe. Det var med vemod og tristhed, jeg sagde farvel og gjorde klar til at være hos den gamle vallak og gøre mit bedste for ham. Hesten havde tilsyneladende ikke ondt, mavekrampen var aftaget, men han lå endnu fladt ned og rystede, han lukkede sine øjne halvt i og var 'et helt andet sted'.

### Mange bække små

Der blev fyldt ekstra hør i boksen, simpelthen for at isolere mod kulden nedefra gulvet. Yderst på de fire lag af fleece, pakkede jeg et uldtæppe om hesten, fik ham vendt så tæpperne, kom hele vejen rundt om ham og fæstnet dem med elastikgjorde. Min familie blev tilkaldt nede fra huset, så vi kunne være flere hænder. Alle hestene blev lukket ind for at yde deres bidrag til en højere staldtemperatur, men også for at give en hest, der måske var døende, mest mulig tryghed ved at være blandt sin flok!

Vi fortsatte på skift med at massere hesten, udenpå de mange lag dækken. På staldgulvet ca. en meter fra hesten startede vi en gasvarmer (under skarpt opsyn!). Den afgav direkte strålevarme mod hesten og efter et kvarter var hestens boks dejlig lun. Hestens rysten tog langsomt af. Jeg fik øjenkontakt og efterhånden direkte kontakt med hesten, og den reagerede når jeg talte til den. Den løftede sit hoved og kiggede på os, mens den fik massage. Den flyttede sin mule hen, hvor den gerne ville have vores hænder, og som de velopdragne hesteejere vi er, så efterkom vi dens ønsker.

Efter ca. 1½ times tid med varmende massage, rejste hesten sig forsigtigt op og lagde sig på den anden side. Om det var gode tegn var svært at vurdere i situationen. Så jeg målte hestens temperatur, som var steget en enkelt streg. Hesten lagde sit hoved ned igen, men nu havde jeg god kontakt til den hele tiden, den blev nærværende og kiggede på mig konstant, og det var positivt syntes jeg. Pludselig rejste den sig op, blev stående midt i strålevarmen. Den blev tilbudt en bid æble og lidt fiberrigt foder rørt op i varmt vand. Den prøvede lidt forsigtigt og drak desuden en lille bitte slurk lunken vand.

### En særlig stemning

Sikke en følelse, 'mon der var håb alligevel?' Lettelsen, der var tilstede hos os, kan næsten beskrives som en forsigtig og stille jubel. Vi smilede til hinanden. Hesten puttede sit hoved ind mod min mave, og jeg kunne mærke, at dens mule ikke længere var helt så iskold som før.

Vi fortsatte det gode arbejde i timer derefter. Alle hestene i stalden var meget opmærksomme på, at der foregik noget i den bagerste boks. De var stille – helt stille. Der var en særlig stemning i flokken.

De afventede, hvilede ikke, sov ikke, spiste ikke, drak ikke, de ventede bare, mens de holdt øje med den bagerste boks! Hen under aften, 6-7 timer senere, var hestens temperatur oppe på 36,8! Imod alle forventninger gik det nu den helt rigtige vej. Det blev altså ikke denne gang, han gav op. En gammel sej dreng, der alligevel fik mod og kræfter. Vi slukkede for strålevarmen, da hestens temperatur nåede op på 37. Stalddøren blev lukket helt i, hvilket er unormalt her på stedet, hvor både døre og vinduer normalt er åbne. Der blev uddelt rigeligt hø til natten, så alle heste kunne gumle. Vi gik trætte men lettede i seng, dog først efter at vi hver især havde vasket striber væk fra ansigtet, gråsorte striber der afslørede, hvor lettelses- og glædestårer havde løbet ned over kinderne.

Næste formiddag ringede dyrlægen for at spørge til patienten, og jeg kunne næsten se hendes overraskede ansigt for mig, da jeg sagde: 'Han løber rundt og leger skøjteprinsesse ude på folden.'

### Eftertanker

Den gamle hest forblev pakket ind i et enkelt 'sveddækken' af fleece de næste 4-5 dage, han var ude om dagen og tidligt inde om aftenen for at sove blødt og lunt og få ekstra omsorg. Der var ikke flere tegn på koliksmarter. Det var den samme friske gamle vallak som før.

Vi kan undre os og bare gætte på, at koliksmarter måtte have været starten på disse sindsoprivende timer den forårsdag i april. Det må have været smerter, der fik hesten til at bryde ud af sin indhegning, forlade sin flok og gå hjem i tryghed for at få hjælp. Og det må have været ubehag og smerter, der havde fået hesten til at lægge sig ned på isen ovenpå jorden, hvilket førte til nedkøling og mavekramper – så meget at hans liv kom i fare. Hvorfor havde hesten fået de koliksmarter? Tja, jeg tror, han har drukket af noget rigtig koldt vand eller har gnavet i sne eller is, for det er ikke alle heste, der tåler det. En islandsk hest graver normalt gennem sneen for at finde føde nedenunder, men en ældre hest kan være mere følsom og have et svagere immunsystem (ligesom med ældre mennesker), så der skal mindre til at udløse en reaktion. Det er sandsynligt, at hesten har spist sne eller is – selvom 'den burde vide bedre'. Men det ses jo, at både mennesker og dyr kan komme til at foretage valg, hvor de burde vide bedre.

En gammel hests instinkt og klogskab fejler skam ikke noget og kan vel også sammenlignes med et menneskes visdom og erfaringer i livet. Her var i hvert fald et klart bevis, for når tid var, og der var hårdt brug for hjælp, så trodsede hesten både et solidt stolpe- og elhegn, fandt vej hjem til nogen, der kunne yde bedre hjælp end flokken – nemlig os, mennesket.

*Pas godt på din hest derude,  
hele året rundt!  
– og se, hvad den fortæller dig!*

